

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11.05.2011, sp. zn. 31 Cdo 3916/2008, ECLI:CZ:NS:2011:31.CDO.3916.2008.1

Číslo: 125/2011

Právní věta: Právo na přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou rozhodnutím o vazbě či trestu, které bylo vydáno před účinností zákona č. 160/2006 Sb., lze přiznat za dobu od 18. 3. 1992 přímou aplikací čl. 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem nelze přiznat přímo na základě článku 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 11.05.2011

Spisová značka: 31 Cdo 3916/2008

Číslo rozhodnutí: 125

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody, Ochrana osobnosti, Odpovědnost státu za škodu

Předpisy: čl. 5 odst. 5 předpisu č. 209/1992Sb.

§ 11 obč. zák.

§ 31a předpisu č. 82/1998Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce se vůči státu domáhal zaplacení částky 500 000 Kč s příslušenstvím jako náhrady nemajetkové újmy za omezení osobní svobody v důsledku vazby a výkonu trestu odnětí svobody v souvislosti s trestním řízením, v němž byl zproštěn obžaloby.

O b v o d n í s o u d pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 14. 11. 2007 žalobu na zaplacení částky 500 000 Kč s příslušenstvím zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že žalobci bylo dne 1. 8. 2000 sděleno obvinění pro trestný čin vydírání podle § 235 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, dne 27. 10. 2000 byl zadržen a 30. 10. 2000 byl vzat do vazby se započtením od 27. 10. 2000. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 6. 4. 2001, sp. zn. 24 T 15/2001, byl žalobce uznán vinným trestným činem podle § 235 odst. 1, 2 tr. zák. a byl mu uložen trest odnětí svobody v trvání 3,5 roku se zařazením do věznice s ostrahou, přičemž odvolání žalobce bylo usnesením Městského soudu v Praze ze dne 1. 6. 2001 zamítnuto a žalobce byl převeden do výkonu trestu. Nálezem Ústavního soudu ze dne 31. 1. 2002, sp. zn. [III. ÚS 532/01](#), byla obě shora uvedená rozhodnutí zrušena. Žalobce byl po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody vzat opět dne 7. 2. 2002 do vazby a ta mu byla od tohoto dne započtena. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 10. 3. 2005,

který nabyl právní moci dne 24. 5. 2005, byl žalobce obžaloby zproštěn. Soud prvního stupně posoudil uvedený skutkový stav podle ustanovení § 31a odst. 1, 2 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) – dále též „OdpŠk“, podle čl. II zákona č. 160/2006 Sb. a podle ustanovení § 13 odst. 1, věty druhé a třetí, OdpŠk. Vzhledem k tomu, že žalobce vykonal trest odnětí svobody od 27. 10. 2000 do 9. 10. 2002, tedy před účinností zákona č. 160/2006 Sb. (tj. přede dnem 27. 4. 2006), který stanovil zpětnou časovou působnost ustanovení § 31a OdpŠk jen pro odpovědnost státu za nemajetkovou újmu vzniklou nesprávným úředním postupem, spočívajícím v nevydání rozhodnutí v zákonem stanovené či přiměřené lhůtě, soud prvního stupně se dále nezabýval důvodností uplatněného nároku, když odškodnění nemajetkové újmy je z hlediska účinnosti zákona č. 160/2006 Sb. vyloučeno, a žalobu proto z důvodu absence právního podkladu pro odškodnění nemajetkové újmy v rozhodné době zamítl.

K odvolání žalobce M ě s t s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze 13. 5. 2008 rozsudek obvodního soudu potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Vyšel ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně a ztotožnil se s jeho závěrem o nedůvodnosti žalobcem uplatněného nároku. Uvedl, že čl. II zákona 160/2006 Sb. znamená pravou zpětnou účinnost (retroaktivitu), která platí jen pro újmu způsobenou nesprávným úředním postupem, a s přihlédnutím k promlčení to znamená, že nemajetkovou újmu vyvolanou průtahy v řízení lze nahradit i tehdy, neskončila-li tato řízení dříve než šest měsíců před nabytím účinnosti novely, jež nastala 27. 4. 2006. Poukázal na závěry ustálené judikatury, podle níž nárok na náhradu škody způsobené zahájením trestního stíhání, které skončilo jeho zastavením či zproštěním obžaloby, se posuzuje podle ustanovení § 5 písm. a), § 7 a § 8 OdpŠk, tedy jako nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím s tím, že rozhodujícím měřítkem opodstatněnosti zahájení trestního stíhání je pozdější výsledek trestního řízení. Odvolací soud tak uzavřel, že v dané věci jde o odpovědnost za nezákonná rozhodnutí, která byla vydána před účinností zákona č. 160/2006 Sb., kdy český právní řád neznal odpovědnost státu za nemajetkovou újmu vzniklou nezákonným rozhodnutím o vazbě a trestu odnětí svobody.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Zásadní význam tohoto rozhodnutí spatřuje v otázce, zda novelu zákona č. 82/1998 Sb. lze vztáhnout i na doposud nepromlčené nároky na poskytnutí zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu ve smyslu ustanovení § 31a OdpŠk, způsobenou nezákonnými rozhodnutími vydanými před účinností zákona č. 160/2006 Sb. Nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že zpětná účinnost platí jen pro újmu způsobenou nesprávným úředním postupem, neboť se nejedná o pravou zpětnou působnost, nýbrž o případ tzv. nepravé retroaktivity (v této souvislosti poukazuje a rovněž cituje z nálezů Ústavního soudu ČR sp. zn. [Pl. ÚS 21/96](#), sp. zn. [Pl. ÚS 8/06](#) a sp. zn. [II. ÚS 458/06](#)). Jestliže podle dovolatele citovaná novela nemá v přechodných ustanoveních výslovnou úpravu ve vztahu k poskytnutí zadostiučinění ve smyslu § 31a OdpŠk, znamená tato okolnost ve světle prvně citovaného nálezu, že na existující právní následky váže pro budoucnost jiná práva a povinnosti než zákonodárství dosavadní. Jediným limitujícím faktorem je tedy podle dovolatele pouze promlčení nároku, jelikož však jeho nárok promlčen není, dovozuje vzhledem ke shora uvedenému nárok na poskytnutí zadostiučinění podle zákona č. 160/2006 Sb. Navrhl proto, aby Nejvyšší soud rozsudky soudů obou stupňů zrušil.

Žalovaná se k dovolání nevyjádřila.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Tříčlenný senát Nejvyššího soudu č. 25, který měl podle rozvrhu práce dovolání projednat a rozhodnout o něm, se hodlal odchýlit od právního názoru, který by bylo možno dovodit z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2010, sp. zn. [30 Cdo 1337/2010](#), a jenž spočívá na závěru, že nárok na přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou rozhodnutím o vazbě či trestu, které bylo vydáno před účinností zákona č. 160/2006 Sb., lze přiznat v době od 18. 3. 1992 přímou aplikací čl. 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, publikované pod č. 209/1992 Sb. (dále jen „Úmluva“). Proto postoupil věc podle § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia, který věc projednal a rozhodl o ní v souladu s ustanoveními § 19 a § 20 odst. 1 uvedeného zákona.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) zjistil, že dovolání je včasné, podané oprávněnou osobou, zastoupenou advokátem a splňuje formální obsahové znaky předepsané § 241a odst. 1 o. s. ř. Dále se dovolací soud zabýval přípustností dovolání.

Protože odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v rozhodované věci, může být přípustnost dovolání založena jen za podmínky upravené v § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., tj. pokud dovolací soud, za použití hledisek příkladmo uvedených v ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř., dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí je zásadního právního významu. Ten je podle § 237 odst. 3 o. s. ř. dán rovněž tehdy, jestliže napadené rozhodnutí řeší právní otázku, která je odvolacími nebo dovolacím soudem řešena rozdílně, nebo také řeší-li odvolací soud určitou právní otázku jinak, než je posuzováno v konstantní judikatuře dovolacího a Ústavního soudu (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2002, sp. zn. [20 Cdo 2296/2000](#) nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 8. 2009, sp. zn. [28 Cdo 292/2009](#)).

S ohledem na výše uvedené dovolací soud dospěl k závěru, že dovolání je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., neboť otázka, zda zákon č. 160/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 82/1998 Sb., lze vztáhnout i na dosud nepromlčené nároky na poskytnutí zadostiučinění za nemajetkovou újmu vzniklou v důsledku nezákonného rozhodnutí (resp. rozhodnutí o vazbě či trestu) vydaného před jeho účinností, tj. před 27. 4. 2006, byla v napadeném rozhodnutí vyřešena v rozporu s judikaturou Ústavního soudu.

Dovolání je důvodné.

Podle článku II. zákona č. 160/2006 Sb., který novelizoval s účinností od 27. 4. 2006 zákon č. 82/1998 Sb., se „odpovědnost podle tohoto zákona za nemajetkovou újmu způsobenou nesprávným úředním postupem podle § 13 odst. 1, věty druhé a třetí, a § 22 odst. 1, věty druhé a třetí, zákona č. 82/1998 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, [...] vztahuje také na nemajetkovou újmu vzniklou přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, pokud nebyl nárok na náhradu této újmy promlčen; v případě, že poškozený podal před nabytím účinnosti tohoto zákona k Evropskému soudu pro lidská práva z tohoto titulu v dané věci včasnou stížnost, o které tento soud dosud nevydal konečné rozhodnutí, dojde k promlčení nároku na náhradu nemajetkové újmy za 1 rok ode dne účinnosti tohoto zákona.“ Ačkoliv z citovaného ustanovení je zřejmé, že zákon č. 160/2006 Sb. výslovně počítá s odškodněním nemajetkové újmy vzniklé v době před nabytím své účinnosti pouze v případě nesprávného úředního postupu spočívajícího v nevydání rozhodnutí ve stanovené či přiměřené lhůtě, nelze v této souvislosti přehlédnout ustálenou a ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy ČR závaznou judikaturu Ústavního soudu, který dovodil, že odškodnění nemajetkové újmy je možno přiznat na základě přímé aplikace čl. 5 odst. 5 Úmluvy, podle kterého „[k]aždý, kdo byl zatčen nebo zadržen v rozporu s ustanoveními tohoto článku, má nárok na odškodnění.“

Problematikou náhrady nemajetkové újmy v případě nezákonného zbavení osobní svobody se Ústavní soud zabýval v usnesení ze dne 25. 5. 2005, sp. zn. [IV. ÚS 162/04](#), když uvedl, že „vzhledem k tomu, že nároky na odškodnění podle Listiny (a ji provádějících zákonů) a požadavky Úmluvy se plně

nekryjí (...), je nutno s ohledem na konkrétní okolnosti případu věc posuzovat buď podle Listiny nebo podle Úmluvy, případně s přihlédnutím k základním právům zakotveným v obou předpisech. Pokud obecné soudy dospějí k závěru, že z hlediska obsahu nároku na odškodnění je národní zákonná úprava užší, musí přihlídnout k čl. 10 Ústavy a aplikovat čl. 5 odst. 5 Úmluvy, jež má přednost před zákonnou úpravou (jsou-li jinak podmínky aplikace čl. 5 odst. 5 v konkrétním případě splněny). Přitom je potřeba vzít v úvahu, že na rozdíl od čl. 36 odst. 3 Listiny článek 5 odst. 5 Úmluvy má normativní povahu a je přímo aplikovatelný národními soudy." Ústavní soud tak dospěl k závěru, že stěžovateli přísluší nejen právo na náhradu skutečné škody, ale i nemajetkové újmy, která mu vznikla zásahem do jeho osobní svobody a majetkových práv. Ke kasaci napadených rozhodnutí nicméně nepřistoupil, neboť stěžovateli bylo odškodnění dobrovolně poskytnuto Ministerstvem spravedlnosti. Tento názor Ústavního soudu projevený v usnesení Nejvyšší soud sdílí a vychází z něj.

Nálezem ze dne 13. 7. 2006, sp. zn. [I. ÚS 85/04](#), publikovaným ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. 136, svazek č. 42, str. 91, Ústavní soud zrušil rozhodnutí obecných soudů s odůvodněním, že závěr o nemožnosti přiznat nárok na náhradu nemajetkové újmy za vykonaný trest na základě zákona č. 58/1969 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem, „neobstojí ve světle pojetí náhrady škody, jež vyplývá z čl. 5 odst. 5 Úmluvy, který jsou obecné soudy povinny aplikovat přednostně před zákonem.“ V souvislosti s novelou č. 160/2006 Sb. Ústavní soud přitom shledal nepochybným, že „nová právní úprava nárok na náhradu nemateriální újmy nekonstituuje, ale pouze v rovině vnitrostátní právní úpravy deklaruje jeho existenci. Tento nárok, jak uvedeno shora, byl v období předchozím založen již samotným čl. 5 odst. 5 Úmluvy, který představuje «self-executing» ustanovení aplikovatelné před zněním zákona. Jestliže dosavadní právní úprava (bez ohledu na to, zda byla obsažena v zákoně č. 82/1998 Sb. či zákoně č. 58/1969 Sb.) umožňovala nahrazovat toliko škodu hmotnou, bylo povinností soudů, pod jejichž ochranou se ocitají též základní práva jednotlivce, přednostně aplikovat čl. 5 odst. 5 v tom pojetí, jak vyplývá z judikatury [Evropského soudu pro lidská práva].“ (část A).

Také v nálezu ze dne 21. 8. 2007, sp. zn. [I. ÚS 539/06](#), publikovaném ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. 131, svazek č. 46, str. 230, Ústavní soud zrušil rozhodnutí obecných soudů ve věci osvobození od soudních poplatků při uplatnění nároku na náhradu škody za nemajetkovou újmu s tím, že v odůvodnění znovu uvedl: „[V] oblasti náhrady škody za předchozí nezákonné omezení osobní svobody [...] je nárok na kompenzaci konstruován nejen v oblasti jednoduchého práva, ale též Úmluvou v čl. 5 odst. 5, která je ve smyslu čl. 10 Ústavy ČR bezprostředně aplikovatelnou normou ve vnitrostátním právním řádu a již je třeba použít přednostně před zákonem.“ (část V.).

Obdobně v nálezu ze dne 17. 6. 2008, sp. zn. [II. ÚS 590/08](#), publikovaném ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. 108, svazek č. 49, str. 567, Ústavní soud zrušil rozhodnutí obecných soudů s tím, že bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele na náhradu škody podle čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. V uvedeném nálezu Ústavní soud své závěry o přímé aplikovatelnosti čl. 5 odst. 5 Úmluvy vztáhl rovněž na náhradu škody za výkon vazby uložené v řízení, které skončilo zproštěním obžaloby, neboť „[p]ro účely odškodnění nelze izolovaně posuzovat vazbu a samotné trestní stíhání. Pokud se trestní stíhání ukázalo jako nedůvodné, byla nedůvodná také samotná vazba jako prostředek vedoucí k vyšetření údajné trestné činnosti. (...) Je totiž třeba vycházet z toho, že nebytí vlastního trestního stíhání, nebyl by jednotlivce podroben povinnosti snášet jednotlivé procesní úkony či uplatnění omezovacích institutů, včetně výkonu samotné vazby.“ (odst. 36). Také Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 23. 2. 1990, sp. zn. [1 Cz 6/90](#), publikovaném pod č. 35 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1991, dovodil, že je-li trestní stíhání zastaveno nebo dojde-li ke zproštění obžaloby, je třeba vycházet z toho, že občan trestný čin nespáchal a trestní stíhání nemůže být ani zahajováno, respektive usnesení o vznesení obvinění vydáno, a to s tím důsledkem, že ten, proti němuž bylo trestní stíhání zastaveno nebo jenž byl obžaloby zproštěn, má zásadně právo na náhradu škody.

V posledně citovaném nálezu Ústavní soud dále uvedl, že již v nálezu sp. zn. [I. ÚS 85/04](#) „traktoval, že v případě neoprávněného omezení osobní svobody vyplývá nárok na odškodnění materiální škody i nemateriální újmy přímo z čl. 5 odst. 5 Úmluvy (...), a to bez ohledu na to, zda v okamžiku vzniku nároku domácí právní řád nárok na náhradu za nemateriální újmu specificky upravoval. Ústavní soud považuje za nutné tuto skutečnost zdůraznit pro případ, pokud by obecné soudy v nyní projednávaném případě dospěly k závěru, že z důvodu časové působnosti nelze na uplatněný nárok vztáhnout ustanovení § 31a odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., ve znění zákona č. 160/2006 Sb., účinné od 27. 4. 2006, a stěžovateli přiznat vedle náhrady skutečně vzniklé škody také kompenzaci nemajetkové újmy.“ (odst. 43).

V projednávané věci se dovolatel domáhá náhrady nemajetkové újmy za omezení osobní svobody v důsledku vazby a výkonu trestu odnětí svobody v období od 27. 10. 2000 do 9. 10. 2002 v souvislosti s trestním řízením, v němž byl rozsudek o trestu zrušen usnesením Městského soudu v Praze ze dne 17. 9. 2002 a obviněný byl následně rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 10. 3. 2005, který nabyl právní moci dne 24. 5. 2005, zproštěn obžaloby. Vzhledem k tomu, že tato rozhodnutí byla vydána před účinností zákona 160/2006 Sb., jež počítá s odškodněním nemajetkové újmy vzniklé v době před nabytím své účinnosti pouze v případě nesprávného úředního postupu, je v souladu s výše citovanou judikaturou Ústavního soudu nezbytné na věc aplikovat přednostně a přímo čl. 5 odst. 5 Úmluvy, neboť z hlediska obsahu nároku na odškodnění je vnitrostátní zákonná úprava užší, než jak ve své judikatuře obsah tohoto nároku dovodil Evropský soud pro lidská práva.

Nejvyšší soud v této souvislosti odkazuje na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva ve věcech *Smatana proti České republice* (rozsudek ze dne 27. 9. 2007, stížnost č. 18642/04), *Crabtree proti České republice* (rozsudek ze dne 25. 2. 2010, stížnost č. 41116/04) a *Žirovnický proti České republice* (rozsudek ze dne 30. 9. 2010, stížnost č. 23661/03), která dospěla k závěru o porušení čl. 5 odst. 5 Úmluvy, neboť nedošlo k přiznání nároku na náhradu nemajetkové újmy uplatňované z důvodu nezákonné vazby. V předmětných rozsudcích Evropský soud pro lidská práva navíc výslovně konstatuje nedostatek jasné a ustálené judikatury českých soudů v případě uplatnění nároku na nemajetkovou újmu (srov. *Smatana proti České republice*, odst. 141; obdobně *Crabtree proti České republice*, odst. 29 a 52, a *Žirovnický proti České republice*, odst. 93).

Dovolací soud dále uvádí, že v projednávané věci nelze nárok na náhradu nemajetkové újmy přiznat na základě samotné aplikace čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jež stanoví, že „[k]aždý má právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem“, a to proto, že čl. 36 odst. 4 Listiny odkazuje v podmínkách a podrobnostech na zákon, což jinými slovy znamená, že citované ustanovení Listiny nemá na rozdíl od čl. 5 odst. 5 Úmluvy normativní povahu, neboť pouze v obecné rovině garantuje právo na náhradu škody za nezákonné rozhodnutí, přičemž podmínky jeho aplikace upravují až příslušná ustanovení zákona č. 82/1998 Sb., ve znění zákona č. 160/2006 Sb. (v této souvislosti srov. rovněž výše citované usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 5. 2005, sp. zn. [IV. ÚS 162/04](#)).

Jak již bylo shora uvedeno, vnitrostátní právní úprava obsažená v zákoně č. 82/1998 Sb., ve znění zákona č. 160/2006 Sb., je z hlediska obsahu nároku na náhradu škody užší, než jak vyplývá z judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Za takových okolností je proto nezbytné přistoupit k přímé aplikaci čl. 5 odst. 5 Úmluvy, jež má v souladu s čl. 10 Ústavy ČR přednost před zákonnou úpravou, jsou-li v konkrétním případě splněny podmínky jeho aplikace ve smyslu čl. 5 odst. 1 až 4 Úmluvy.

Čl. 5 odst. 1 Úmluvy stanoví: „Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

a) zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem;

b) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby proto, že se nepodrobila rozhodnutí vydanému soudem podle zákona, nebo proto, aby bylo zaručeno splnění povinnosti stanovené zákonem;

c) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání;

d) jiné zbavení svobody nezletilého na základě zákonného rozhodnutí pro účely výchovného dohledu nebo jeho zákonné zbavení svobody pro účely jeho předvedení před příslušný orgán;

e) zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků;

f) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území, nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání.“

Podle čl. 5 odst. 2 Úmluvy „[k]aždý, kdo je zatčen, musí být seznámen neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, s důvody svého zatčení a s každým obviněním proti němu.“

Čl. 5 odst. 3 Úmluvy následně stanoví, že „[k]aždý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody v souladu s ustanovením odstavce 1 písm. c) tohoto článku, musí být ihned předveden před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci a má právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn během řízení. Propuštění může být podmíněno zárukou, že se dotyčná osoba dostaví k přelíčení.“

Podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy „[k]aždý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.“

Čl. 5 odst. 5 Úmluvy konečně stanoví, že „[k]aždý, kdo byl zatčen nebo zadržen v rozporu s ustanoveními tohoto článku, má nárok na odškodnění.“

Z citovaných ustanovení se podává, že čl. 5 Úmluvy v obecné rovině vyžaduje, aby zbavení svobody bylo materiálně a procesně v souladu s vnitrostátním právem, přičemž postačuje naplnění jednoho z šesti důvodů taxativně vyjmenovaných v čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Kromě důvodů, pro které může být jednotlivec zbaven svobody, obsahuje čl. 5 Úmluvy ve svých odst. 2 až 4 další procesní záruky, jež musí každé zbavení svobody nezbytně provázet. V souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva tak Nejvyšší soud konstatuje, že podmínkou aplikace čl. 5 odst. 5 Úmluvy, tj. úspěšnosti nároku na náhradu škody, je skutečnost, že ke zbavení svobody došlo v rozporu s čl. 5 odst. 1, 2, 3 nebo 4 Úmluvy (srov. rozsudek ze dne 26. 4. 1990, Wassink proti Nizozemí, stížnost č. 12535/86, odst. 38). Na druhé straně čl. 5 odst. 5 Úmluvy neupřesňuje výši, v jaké by mělo být odškodnění – za materiální škodu i morální újmu – poskytnuto. Zaplacená suma by však měla být tak vysoká, aby mohla skutečně plnit roli odškodňovací, nikoli pouze symbolickou (srov. Hubálková, E. Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika. Praha: Linde, 2003, s. 115-137).

Dovolací soud v projednávané věci dospěl k závěru, že za situace, kdy rozhodnutí o vazbě sdílí režim judikatury Ústavního a Nejvyššího soudu v tom, že rozhodnutí o vazbě nemělo být vůbec vydáno, respektive je nezákonné, stejně jako je nezákonné rozhodnutí o výkonu trestu odnětí svobody, které bylo zrušeno (srov. výše citovaný nálezn Ústavního soudu ze dne 17. 6. 2008, sp. zn. [II. ÚS 590/08](#) a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 1990, sp. zn. [1 Cz 6/90](#)), nezbyvá, než uzavřít, že jak rozhodnutím o vazbě, tak rozhodnutím o výkonu trestu odnětí svobody, došlo k porušení čl. 5 odst. 1

Úmluvy.

S ohledem na výše citovanou judikaturu Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu neshledává možným odchýlit se od právního názoru, naznačeného v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2010, sp. zn. [30 Cdo 1337/2010](#), o tom, že nárok na přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou rozhodnutím o vazbě či trestu, které bylo vydáno před účinností zákona č. 160/2006 Sb., lze přiznat v době od 18. 3. 1992 přímou aplikací čl. 5 odst. 5 Úmluvy. Pro úplnost dovolací soud uvádí, že uvedený nárok nelze posuzovat podle ustanovení § 11 a násl. obč. zák., tj. jako nárok vyplývající z ochrany osobnosti, jak ostatně plyne již z výše citovaných rozhodnutí Ústavního soudu, avšak zejména z nálezů ze dne 14. 4. 2009, sp. zn. [II. ÚS 1191/08](#) a ze dne 1. 6. 2010, sp. zn. [I. ÚS 904/08](#), v nichž Ústavní soud shledal, že s ohledem na účinnost zákona č. 160/2006 Sb. nelze náhradu nemajetkové újmy za nezákonné rozhodnutí přiznat postupem podle § 11 a násl. obč. zák. Nejvyšší soud v této souvislosti poukazuje na okolnost, že je mu z vlastní rozhodovací činnosti ve věci sp. zn. [30 Cdo 1292/2008](#) a z obsahu spisu v této věci známo, že odvolatel v řízení vedeném pod sp. zn. 34 C 25/2006 Městského soudu v Praze uplatňuje proti žalované žalobní návrh na zaplacení částky 500 000 Kč s příslušenstvím „jako náhradu nemajetkové újmy ve smyslu ustanovení § 11 a násl. obč. zák. v penězích za snížení důstojnosti, poškození jeho dobrého jména, narušení soukromého života“, když původně žádal žalobou podanou dne 22. 2. 2006 zaplacení částky 1 000 000 Kč a usnesením Městského soudu v Praze ze dne 22. 5. 2007 byla „část žaloby o návrhu ve výši 500 000 Kč, kvalifikována jako žaloba dle § 31a zákona č. 82/1998 Sb. ve znění zákona č. 160/2006 Sb. vyloučena k samostatnému projednání“. Tím bylo založeno řízení ve zde projednávané věci. V důsledku rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2010, sp. zn. [30 Cdo 1292/2008](#), byl zrušen rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 12. 2007, č. j. 1 Co 281/2007-74, jímž byl potvrzen zamítavý rozsudek Městského soud v Praze ze dne 29. 5. 2007, č. j. 34 C 25/2006-59. Soudy by v dalším projednávání takto dělených nároků neměly přehlédnout závěr dosažený v rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 5. 5. 2010, sp. zn. [1 Co 2/2010](#), dle něž právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle ustanovení § 13 odst. 2 a 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, a nároky na náhradu škody na zdraví za bolest a za ztížení společenského uplatnění podle ustanovení § 444 odst. 1 obč. zák. nebo podle ustanovení § 372 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, v platném znění, jsou samostatné právní prostředky ochrany fyzické osoby, a proto je nelze uplatnit na základě totožných skutkových tvrzení. Toto rozhodnutí s uvedenou právní větou bylo občanskoprávním a obchodním kolegiem Nejvyššího soudu schváleno k uveřejnění ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek a bude publikováno pod R 56/2011. Uvedený závěr je plně použitelný i pro případné uplatňování práva na náhradu nemajetkové újmy za nezákonné rozhodnutí podle § 11 a násl. obč. zák. a podle § 13 a § 31a zákona č. 82/1998 Sb. ve znění pozdějších předpisů, popř. podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy, jsou-li takové nároky, byť rozděleně, jak se tomu jeví být v daném případě, uplatňovány na základě shodných tvrzení.

Z uvedených důvodů Nejvyšší soud pokládá rozhodnutí odvolacího soudu za nesprávné, a proto jej za použití ustanovení § 243b odst. 2, části věty za středníkem, o. s. ř. zrušil. Protože důvody, pro něž bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, se vztahují i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i jeho rozsudek a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).

Dovolací soud konečně uvádí, že k jinému závěru by nebylo možné dospět ani v případě aplikace čl. 3 Protokolu č. 7 k Úmluvě, který stanoví, že „[j]e-li konečný rozsudek v trestní věci později zrušen nebo je-li udělena milost, protože nová nebo nově zjištěná skutečnost dokazuje, že došlo k justičnímu omylu, je osoba, na níž byl vykonán trest podle tohoto rozsudku, odškodněna podle zákona nebo praxe platných v příslušném státu, pokud se neprokáže, že k včasnému odhalení neznámé skutečnosti nedošlo zcela nebo částečně vinou této osoby.“ Čl. 3 Protokolu č. 7 k Úmluvě je speciálním ustanovením upravujícím odškodnění za nezákonné odsouzení v případě tzv. justičního

omylu a jeho účelem je zejména přimět státy, které dosud nemají ve svém právním řádu zákon upravující zvláštní veřejnoprávní úpravu odpovědnosti státu, aby v tomto smyslu svou legislativu zavedly či upravily tak, aby byla v souladu s Protokolem č. 7 k Úmluvě (srov. Čapek, J. Evropská úmluva o ochraně lidských práv. II. část - Protokoly. Praha: Linde, 2010, s. 123).

Odkaz na vnitrostátní zákon a praxi v čl. 3 Protokolu č. 7 k Úmluvě současně neznámá, že v případě, kdy vnitrostátní zákon a praxe neumožňují odškodnit způsobenou újmu, se tato újma neodškodní. Naopak podle tzv. vysvětlující zprávy k Protokolu č. 7, z níž při výkladu čl. 3 Protokolu č. 7 k Úmluvě vychází ve své judikatuře i Evropský soud pro lidská práva (srov. rozsudek ze dne 3. 7. 2008, Matveyev proti Rusku, stížnost č. 26601/02 nebo rozhodnutí ze dne 2. 11. 2010, Bachowski proti Polsku, stížnost č. 32463/06), mají státy povinnost zajistit, aby existoval takový vnitrostátní zákon nebo praxe, které odškodnění způsobené újmy umožní (srov. Explanatory Report to Protocol No. 7 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, dostupná z: <http://conventions.coe.int/treaty/en/Reports/Html/117.htm>, odst. 25). O správnosti výše uvedeného závěru přitom podle Nejvyššího soudu svědčí rovněž skutečnost, že navzdory dosavadní neexistenci judikatury, v níž by Evropský soud pro lidská práva aplikoval čl. 3 Protokolu č. 7 k Úmluvě, si lze jen stěží představit, že by Evropský soud pro lidská práva v případě odškodnění podle čl. 3 Protokolu č. 7 k Úmluvě dospěl v otázce náhrady škody za nemajetkovou újmu k odlišným závěrům, než ke kterým dospěl v souvislosti s odškodněním podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy. Z důvodů shora uvedených dovolací soud uzavírá, že čl. 3 Protokolu č. 7 k Úmluvě je nutno vykládat a aplikovat ve spojení s čl. 5 odst. 5 Úmluvy a s ním související judikaturou Evropského soudu pro lidská práva (v této souvislosti srov. rovněž výše citované usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 5. 2005, sp. zn. [IV. ÚS 162/04](#)).